

כיצד בוחרים בן זוג ובת זוג?

אברהם אבינו שלח את עבדו אליעזר להביא בת זוג לבנו יצחק (בראשית פרק כ"ד). תמוה מדוע יצחק עצמו לא יצא לבקש לו אשה, ונמסרה משימה זו לשליח? והרי "מצוה בו יותר מבשלוחו"? וכאשר יצחק עצמו ביקש מיעקב לחפש לו אשה למטרת נישואין ויצא לפדן ארם (בראשית כ"ח, ב'), הוא לא קבע לו שליח אלא שלח את החתן עצמו. אלא יצחק היה "עולה תמימה" מאז מעשה העקידה, ואין ראוי לפגום אותו על ידי היציאה לחו"ל (רש"י על בראשית כ"ו, ב'). הרי יצחק לא יצא לחו"ל, אפילו בשעת רעב גדול.

תמוה מאוד בפרשת זיווגו של יצחק שהאהבה הראויה בין איש לאשתו רשומה בתורה רק אחרי נישואיו: "ויביאה יצחק האוהלה שרה אמו, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, ויאהבה" (בראשית כ"ד, ס"ז). לכאורה לפי מושגי זיווגים שבימינו היה ראוי לרשום שאהב אותה בעת שהכיר אותה כשהביא אותה אליעזר לפניו, ועל סמך זה הסכים לקדש אותה? ועוד יותר קשה להבין, כיצד קבע אליעזר עם ההורים לקחת את רבקה לשם נישואין, ולא היתה ליצחק שום אפשרות לבחון ולבדוק אם להסכים או לא. כלום הוא סמך בעיניים עיוורות על מה שמישהו אחר בורר בשבילו? והרי מדובר על שותף אמיתי לכל שנות החיים, ואין כאן סתם קניין של רכישת חפץ?

רבי שמשון רפאל הירש דן בשאלה ראשונה הנ"ל, ומביא מכאן סימוכין למנהג ישראל משך דורות רבים שאין בוחרים בת זוג לפי חשק ראשוני של תחילת היכרותם זה את זה. אלא מתבוננים בטיב מידות הטובות של האדם שמציעים לזיווג, ואהבה אמיתית בוא תבוא במרוצת הזמן, ככל שיתנהגו זה עם זה ביושר וכנות, בהגינות והתחשבות. זו לשונו: "אף זו תכונה אשר ב"ה לא ניטשטשה בזרע אברהם ושרה, יצחק ורבקה. ככל שהוסיפה להיות אשתו, כן גדלה אהבתו! כדוגמת נישואין אלה של הבן היהודי הראשון, כן נוסדים הנישואין (רוב הנישואין) בישראל לא על יסוד התשוקה אלא על פי שיקול התבונה. הורים וקרובים נמלכים בעצמם אם הצעירים מתאימים זה לזה; משום כך גוברת האהבה ככל שהם מרבים להתוודע זה לזה. אך רוב הנישואין בעולם הלא-יהודי (נגמרים) [נחלטים] ע"פ מה שהם קוראים 'אהבה', ואין לו לאדם אלא להציץ בתיאורי הנובילות (הוספת המעתיק: ספרי רומנטיקה) הלקוחות מהחיים, כדי להיכח מיד מה רבה שם התהום בין ה'אהבה' שלפני הנישואין לבין זו שאחריהם, איך הכל אחר כך תפל וחסר טעם, מה שונה הכל מתיאור הדמיון (תוספת המעתיק: שלקח שבי את העלם והעלמה בעת שהתרוועעו זה עם זה לפני הנישואין). אהבה זו היתה עיוורת, ועל כל שעל בעתיד [באה] אכזבה. לא כן הנישואין בישראל, שעליהם הוא אומר 'ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, ויאהבה'. שם החתונה איננו שיא הפריחה אלא השורש לאהבה" [העתידי]. עד כאן לשונו.

מדוע השתמש רש"ר הירש במלת "דמיון" לתאר אהבה עיוורת שלפני הנישואין? מפני כמה סיבות. פגישות קצרות הנערכות בין העלם והעלמה אינן מספקות מידע אמיתי מה טיב האופי והתכונות הנפשיות של השני. והרי משך הפגישה כל צד "מציג" התנהגות נאותה, חביבה וחיננית. האמת יוצאת לאור רק בחיי יום יום, כאשר האדם נמצא בלחץ מפני עבודתו או מפני צער גידול בנים, או מפני בעיות כלכליות. אז נוצצים החוצה פרטים לא חביבים של עצבנות, של כעס, של מרירות. כמו שכל עלם ועלמה מתייפים לקראת הפגישה בבגדים יפים, בטיפול קוסמטי ובחיוכים מקסימים, כך הם מכינים את אופי השיחה שתהיה על מי מנוחות, לכל משך זמן הפגישה. והא כיצד יבחנו זה את זה?

עוד בעיה כרוכה באופני ההיכרות שבימינו, הרי העלם והעלמה הם מחוסרי נסיון חיים. הם לא ראו מצבי מפח נפש אצל זוגות אחרים, והם דנים לפי התרשמות ראשונית. באמת ההורים שלהם יותר מלומדי חיים ויוכלו לייעץ להם ממה לזהר. אבל פעמים רבות הצעירים אוטמים את אוזניהם ומסרבים לשמוע הערות מצד המבוגרים מהם, אדרבה כועסים עליהם מפני כל התערבות. התפקיד של ההורים הוא לשלם את הוצאות החתונה, הבית והריהוט, אבל אוי ואבוי להם אם יביעו דעה המנוגדת לדעתם של הצעירים. ולכן מתרבים מקרי הגירושין בזמננו, מפני אכזבות מרות שלאחרי תקופה ראשונה של הנישואין והקסם כבר נשחק ומרגישים את עצמם מרומים.

גם הרב מלבי"ם עורר ביקורת על שינוי מנהג בני זמננו ממה שנהגו אבותינו. הוא מעיר כי אם בונים את יחסי הנישואין על חשבון מפוכח שהשני הוא רק למעלה ממדרגת בינוני, לא יבואו בני הזוג לידי אכזבה. אבל אם חושבים על השני שהוא מופלא בהצטיינות, בחכמה ובדעת או שיא היופי והחן, ודאי שאחר כך בא מפח נפש מפני ציפייה שנתבדתה. נקצר כאן מלשונו: "מכאן תשובה למתלוצצים מאבותינו שהיה דרכם בקחתם נשים לבניהם חקרו רק על [טיב] המשפחה ועל הנהגת אביה ואמה ועל מדות הנערה. רק קודם הנישואין היה החתן רואה את פני הנערה [כלומר לכמה פגישות קצרות]. אבל נביטה צור מחצבתנו אברהם אבינו כשרצה לקחת אשה לבנו יחידו וכו' וכו'. וכתוב 'ויקח את רבקה ותהי לו לאשה' ואח"כ 'ויאהבה'. וכן היה מנהג ישראל בשבתם על אדמתם. ואהבתם היתה כנטיעת עץ אשר הוא מגרגיר קטן וע"י מים יתדבק בארץ, ובכל יום יגדל ויתעבה יותר. כן היתה אהבתם שבתחילה היתה רק זיק אהבה שתול על תלמי לבו, וע"י כשרון המעשה ניתוספה בו בכל יום אהבה. ונמצא שעיקר האהבה היתה נגלית רק אחר הנישואין" (מלבי"ם על דברים, תחילת פרק כ"ד).

מה שהזכרנו שמתחתנים על דעת שכן הזוג הוא "בינוני פלוס", יש להבין מהמשך דברי המלבי"ם שם: "וגם השכל מחייב שטוב היה מנהג אבותינו, כי קודם הנישואין לא ידע האיש בבירור מזג האשה, וכן האשה [לא ידעה היטב מזג האיש]. לכן בהכרח היה אצלם ההסכם גם אם יהיה על דרך הממוצע [בינוני]. אבל כפי מנהג החדש [בימינו שרוצים להשיג רק את המופלא בחן, ביופי, בחכמה וכו'] יתלמדו הבנים מקודם איך לתפוס בלבבם זה את זה שיראו (י' מנוקדת פתח) זו לזה אהבה אשר אין על עפר יסודה [כלומר אין דומה לה בכל העולם] ורק במשלים ובמחזות על במות ישחק [ורק בהצגות

תיאטרון או בסרטים]. ולכן כשיתוודע להם אח"כ שהטעו זה את זה, תתקרר האהבה מעט מעט עד שתהיה לאין ולאפס". עד כאן לשונו.

ודאי האהבה מתרבה עם הזמן ככל שהם פועלים יחדיו בשותפות, ככל שהם יחדיו מטפלים בבעיות השעה. אם יש מידות טובות, כל שאר חילוקי דעות שביניהם נחשבים לטפלים. לעולם אין תיאום "מאה אחוז". אם המשותף ביניהם מרובה בהרבה ממה ששונה ביניהם, המצב הוא טוב.

אדרבה, החילוקים שביניהם עוד בונים אותם. על הפסוק המפורסם "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח) ביאר הנצי"ב פשוטו של מקרא מה הוא "כנגדו"? זו לשונו: "הניגוד יהיה לעזר. שהרי מי שהוא כעסני ורגזני, אם אשתו עוד מסייעתו לכך, אע"פ שבשעת הרגז הוא נהנה מזה, אבל אח"כ כשסר הרגז יש לו צער הרבה מזה שהוסיפה אשתו אש ועצים [למדורה]. מה שאין כן אם תהא מנגדתו מתחילה ותשכך כעסו ותפייס אותו, אע"פ שנראית באותה שעה שהיא מנגדתו, מכל מקום היא העזר האמתי שאין למעלה הימנו" ("העמק דבר", שם, הרחב דבר). וגם מהר"ל כתב על נושא זה (נתיבות עולם, נתיב אהבת השם, פרק א, עמ' לח) שהאהבה נוצרת בין איש ואשה כאשר כל צד מוצא השלמתו בזוגו ובזוגתו, שתשלים אותו בתכונות החסרות אצלו. ולכן מה שיש שינויים קלים ביניהם היא תופעה חיובית ורצויה.

בזמננו נוצרה בעיה גדולה שנותרו הרבה רווקים ורווקות עד גיל די מבוגר. לחלק יש הצדקה מנומקת מחמת שירות צבאי או הזמן הנצרך ללימוד מקצוע וכו', אבל חלק גדול מהבעיה הזו היא מפני בררנות יתירה. הרבה בחורים ובחורות ממתנינים עד שיבוא מועמד עם "קליק", כלומר קסם חן "המדליק". גם אם אין אהבה במבט הראשון, ממתנינים הרבה לקבל התרגשות לבבית, ליצירת "כימיה". ולכן דוחים הרבה אפשרויות המוצעות, כי מצפים להצעה "טובה יותר". אבל לפי דברי רבותינו גישה זו בטעות יסודה. צריכים לבדוק אם מרגישים נעמות בנוכחות של המועמד. צריכים לבחון אם יש שיחה טובה ביניהם, והסכמה ב"רוב" הנושאים. צריכים לבדוק אם יש למועמד "מידות טובות" (כמו שאליעזר חיפש אצל רבקה).

יש מקרים שהבחור או הבחורה מחכים בתוחלת לקבל הצעה התואמת "חלום נעורים" שלהם כשתיארו לעצמם את בן הזוג, אבל לצערנו:

[א] ככל שממתנינים יותר מאגר האפשרויות מצטמצם. ה' נתן חן טבעי לבני נוער בגיל מסוים. כאשר עוברים גיל זה החן החיצוני פוחת, כוח המשיכה אוזל.

[ב] גם ככל שהאדם מתבגר יותר, הוא יותר ביקורתי. הוא בקלות יתר מוצא פגמים בזה שמציעים לו.

[ג] וככל שהאדם מתבגר יותר, הוא פחות גמיש. הוא איננו מוכן להתפשר עם דעותיו של הזולת. ונהיה לצערנו מעגל קסמים שככל שממתנינים יותר, הסיכויים

למצוא את "המודל הנכון" פוחתים והולכים כי משתנה קנה המדה אצל המחפש וזה מקשה עליו ליזום פעולה ולהחליט בחיוב.

צריכים אנו לשנות את עמדתנו לעניין הקריטריונים שמחפשים בבן זוג. נכון שצריכים להיות מתונים ולבדוק היטב, אבל צריכים גם כן להיות גמישים ולהזדרז יותר. צריכים לדעת כי אי אפשר לברר לגמרי, וצריכים יותר בטחון ברחמי ה' ולהאמין שה' מזווג זיווגים. כן צריכים על כך תפילה לבבית. מפני צירוף כוחות הנפש הללו, שולח ה' את ברכתו.